پێکەوەگرێدانی هورمز و بابلمەندەب!.. عوسمانی حاجی مارف

مەترسی ڕاستەقینەی رۆڵی حوسییەکانی یەمەن، لەوەدایە کە هەر هەوڵێک ئەیدەن بۆ داخستنی گەرووی بابلمەندەب یان تێکدانی کەشتیوانی بە قەبارەیەکی گەورە، لە بنەڕەتدا سروشتی خودی ململانێ و شەڕی ئەمریکا و ئێران دەگۆڕێت، واتا دەبێتە ڕوبەڕوبونەوەیەک کە کاریگەری لەسەر بەڕەنگاربونەوەی نێوان واشنتۆن و تاران هەیە، لە هەمانکاتەدا کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی خۆی لەبەردەم قەیرانێکدا دەبینێتەوە، کە هەڕەشە لە سەر یەکێک لە گرنگترین خوێنبەرەکانی بازرگانی جیهانی دەکات.

هەوڵی هەریەک لە حوسییەکان و کۆماری ئیسلامی ئێران، تەنها بە بەرزکردنەوەی ئاستی مەترسی ئەمنی و بە ئامانجگرتنی چەند کەشتییەک، یان تەنانەت هەڕەشەکردن لە کەشتیوانی دەتوانێت بەس بێت بۆ بەرزکردنەوەی تێچووی کەشتیوانی و تێکدانی بازاڕە جیهانییەکان، بەبێ ئەوەی پەرەبستێنێت بۆ ڕوبەڕوبونەوەی دەریایی تەواو، کە کاردانەوەکانی ئەستەمە کۆنتڕۆڵ بکرێت.

گروپی حوسییەکان نەک هەر لە هەوڵی هەڕەشەکردنن لە کەشتیوانی لە دەریای سووردا، بەڵکو بۆ دووبارە پێناسەکردنەوەی ڕێساکانی بەڕێوەبردنەکەی، بەرەو هەنگاوی سەپاندنی ڕسوماتن بەسەر ئەو کەشتیانەی کە لە گەرووی بابلمەندەبدا تێدەپەڕن، ئەمەش ڕەنگدانەوەی گۆڕانکاریە لە ستراتیژی تێکدانی کەشتیوانییەوە وە هەوڵدان بۆ گۆڕینی یەکێک لە گرنگترین خاڵە خنکێنەرە دەریاییەکان لە جیهاندا، بۆ سەرچاوەیەکی کاریگەری سیاسی و ئابووری، ئەم هەنگاوە ئاوێنەی ئەو مۆدێلەیە کە ئێران لە گەرووی هورمز دەستی بە پەرەپێدانی کردووە و قۆناغێکی نوێ لەبەرامبەر ئازادی کەشتیوانی نێودەوڵەتی دەکاتەوە.

دیارە ململانێی نێوان ئەمریکا و ئێران، تەنیا لە کەنداوی عەرەبی و گەرووی هورمزدا قەتیس نەماوە، بەڵکو دەستی کردووە بە درێژبوونەوە بەرەو دەریای سوور، کە گەرووی بابلمەندەب وردە وردە دەبێتە یەکێک لە مەترسیدارترین شێوە لە شانۆکانی ڕوبەڕوبونەوە، ئەم گەرووە کە خوێنبەرێکی گرنگە بۆ بازرگانی جیهانی، ئێستا لە ڕێگەی حوسییەکانەوە، چەقۆیەکی موزایەدەی زیاد بە تاران دابین دەکات، کە

کەمتر نییە لە توانا تەقلیدییەکەی بە هەڕەشەکردنی کەشتیوانی لە کەنداو، بەمەش هەڕەشەی فراوانکردنی بازنەی ململانێکان لە کەنداوەوە تا دەریای سوور دەکات.

لەگەڵ پەرەسەندنی گرژییەکان لە نێوان گروپی حوسییەکان، لە لایەک و حکومەتی دانپێدانراوی نێودەوڵەتی یەمەن و سعودیە لە لایەکی دیکەوە، ئاماژەکان زیاتر دەبن بە ئەوەی یەمەن ببێتە گۆڕەپانی شەڕی داهاتوو لە ململانێی ئەمریکا و ئێراندا، کە کاردانەوەکانیش لە دەرەوەی ناوچەکە درێژدەبێتەوە و کاریگەری لەسەر ئابووری جیهانی و ئاسایشی بازرگانییە نێودەوڵەتییەکان هەیە.

لە قۆناغە سەرەتاییەکانی ڕووبەڕووبوونەوەی واشنتۆن و تاران، حوسییەکان ئاستێکی سنوورداریان لە تێوەگلانی سەربازیدا پاراست، خۆیان لە ئەنجامدانی هێرشەکان لە دژی ئیسرائیل قەتیس کرد، لە هەمان کاتدا چاوەڕێی پەرەسەندنی ململانێکان بوون، بەڵام پێشهاتەکانی ئەم دواییەی ناو یەمەن، لەگەڵ نوێبوونەوەی گرژییەکانیان لەگەڵ سعودیە، وایکردووە ئەو گروپە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی توندتر بگرێتە بەر، بەمەش گەرووی بابلمەندەب بگۆڕێتەوە پێشەنگی حیساباتی ناوچەیی و نێودەوڵەتی.

ئەم هەڵکشانە گوزارشت لە تێگەیشتنی حوسییەکان دەکات، کە جوگرافیا بۆتە یەکێک لە گرنگترین ئامڕازە ستراتیژییەکانیان، لە کاتێکدا کە گەرووی هورمز نوێنەرایەتی هێڵی تەقلیدی ئێران دەکات بەسەر بازاڕەکانی وزەدا، بابلمەندەب توانای کاریگەری لەسەر ئەو کۆریدۆرە دەریاییە دەدات کە دەریای سوور، بە کەنداوی عەدەن و زەریای هیندیەوە دەبەستێتەوە، کە ڕێژەیەکی بەرچاو لە بازرگانی و دابینکردنی وزەی جیهانی کە بە ئەوروپا و ئاسیا تەرخانکراوە، بەو ڕێڕەویەدا تێدەپەڕێت، ئەمەش وا دەکات بتوانرێت لە یەک کاتدا لە دوو ئاراستەی باکووری کەنداو و باشووری دەریای سوورەوە فشار بخرێتە سەر ئابووری جیهانی.!

ئەم گۆڕانکارییە نوێنەرایەتی بازدانێکی چۆنایەتی دەکات لە سروشتی ململانێکەدا، ڕووبەڕووبوونەوەکە چیتر تەنیا لە ئۆپەراسیۆنە سەربازییە ئاساییەکاندا سنووردار نییە، بەڵکو ئێستا بە ئامانجگرتنی خوێنبەرەکانی ئابووری جیهانیش دەگرێتەوە، کە تێچووی هەر پەرەسەندنێک بۆ هەموو لایەنەکان بەرز دەبێتەوە، نەک تەنیا ئەو وڵاتانەی کە ڕاستەوخۆ بەشدارن لە ململانێکاندا.

پێدەچێت هەڕەشەکانی ترەمپ بە "سزادانی سەربازی گەورە" لە دژی حوسییەکان و ئێران، هەوڵێک بێت بۆ ڕێگریکردن لە هەر کارێک کە دەیانەوێت هاتوچۆی کەشتیوانی لە گەرووی بابلمەندەب تێکبدات، واشنتۆن ئەوە دەزانێت کە هەر پچڕانێک لەم ڕێڕەوەی ئاوەدا کاریگەری

ڕاستەوخۆی دەبێت لەسەر بازرگانی جیهانی و بازاڕەکانی وزە.
لەم چوارچێوەیەدا بابلمەندەب وردە وردە دەبێتە خاڵێکی فشار، هاوتەریب لەگەڵ گەرووی هورمز، لە کاتێکدا ئێران توانای ئەوەی هەیە هەڕەشە لە هەناردەکردنی وزە لە کەنداوەوە بکات، حوسییەکان توانایەکی زیادەیان پێدەبەخشن بۆ ئەوەی لە دیوی باشووری دەریای سوورەوە کاریگەری لەسەر بازرگانی جیهانی هەبێت، بەمەش بژاردەکانی ڕێگریکردن فراوانتر دەکات و حیساباتی ئەمریکا زیاتر ئاڵۆزتر دەکات، هەروەها کاریگەری باڵای دەبێت لە زیاتر پاشەکشەکردن بە دەوری سیاسەتەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا.
گەر بەم شێوەیە دۆخەکە پەرەبستێنێت، بابلمەندەب چیتر تەنیا ڕێڕەوێکی ئاوی ستراتیژی یان درێژکراوەی ململانێی یەمەن نییە، بەڵکو دەبێتە یەکێک لە گرنگترین موزایەدەی ڕووبەڕووبوونەوەی ناوچەیی نێوان ئەمریکا و ئێران، ئەگەر گەرووی هورمز دەروازەیەک بە فشارخستنە سەر بازاڕەکانی وزە نوێنەرایەتی دەکات، ئەوا بابلمەندەب دەبێتە دەروازەیەکی کاریگەر لەسەر بازرگانی جیهانی لە باشوورەوە، بۆیە چیتر هەر جۆرە هەڵکشانێکی حوسییەکان وەک پەرەسەندنێکی ناوخۆیی یەمەن لێکنادرێتەوە، بەڵکو وەک بەشێک لە شێوەیەکی فراوانتر بۆ ئاسایشی ڕێگا دەریاییەکان و داڕشتنەوەی هاوسەنگی هێز لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و لە ئاکامدا بە بەرژەوەندی ئێران لێکدەدرێتەوە.
دەستپێشخەری حوسییەکان تەنیا لاسایکردنەوەی هاوپەیمانی ناوچەیی خۆیان نییە، بەڵکو درێژکراوەی کردەی ستراتیژییەکی ئێرانییە کە لەسەر بنەمای دابەشکردنی هێڵی دەریایی لە نێوان گەرووی هورمز و بابلمەندەب دامەزراوە، ئەمەش ڕێگە بە ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی دەدات نەک تەنها ڕووبەڕووی یەک تەحەددا، بەڵکو ڕووبەڕووی دوو بەرەی دەریایی بەیەکەوە گرێدراو ببنەوە.
مەترسییەکانی پڕۆژەی حوسییەکان لە هەوڵداندایە بۆ دامەزراندنی پێشینەیەکی نوێ لە بەڕێوەبردنی ڕێڕەوی دەریایی نێودەوڵەتیدا، ئەگەر ئێران سەرکەوتوو بێت لە گۆڕینی گەرووی هورمز بۆ کەرەستەیەکی گوشاری سیاسی، حوسییەکان سەرکەوتوو بن لە دووبارەکردنەوەی هەمان مۆدێل لە بابلمەندەب، ئەوا ململانێکان تەنها لە ئازادی کەشتیوانیدا سنووردار نابێت، بەڵکو درێژدەبێتەوە بۆ دووبارە کێشانەوەی یاساکانی کۆنترۆڵکردنی بازرگانی جیهانی و گۆڕینی ڕێگا دەریاییەکان لە فەزای نێودەوڵەتیەوە بۆ موزایەدە لە ململانێکانی ناوچەکەدا.
ئێران تەنیا پشت بە دەسەڵاتی سەربازی نەبەستووە، هەوڵدەدات ئەو جوگرافیایەی کە کۆنترۆڵی یەکێک لە گرنگترین خاڵە خنکێنەرە

دەریاییەکانی جیهان پێی بەخشیوە، بگۆڕدرێت بە سەرچاوەیەکی کاریگەری سیاسی درێژخایەن.
ڕەنگە لەم نێوەدا گرنگترین وانە و ئەزمون بۆ ئێران ئەوە بێت، کە ئاسایشی گەرووی هورمز و بابلمەندەب چیتر تەنیا خەمی ئێران یان کەنداو و ناوچەکە نەبێت، بەڵکو بووەتە پرسێک کە کاریگەری لەسەر سەقامگیری تەواوی سیستەمی ئابووری نێودەوڵەتی هەیە. ئەمەش ئاسایشی بابلمندەب دەکاتە پرسێک کە حیساباتی سەربازی تێدەپەڕێنێت بە شێوەیەکی پەیوەست بە سروشتی دەوڵەت و ناسنامەی دەسەڵات لە کەناراوەکانی دەریای سووردا، لە هەمانکاتدا ئاستی ململانێ جیهانییەکانی وڵاتانی زلهێزی دنیا بۆ ئاقارێکی تردا بە ڕێدەکات.
ڕێگا دەریاییەکان چیتر بارمتەی ململانێی نێوان دوو دەوڵەت نین، بەڵکو بوونەتە جێگەی ڕێشبگیری گروپە نێودەوڵەتییەکان و گۆڕینی ئاستی هاوسەنگی لایەنەکان بێدەوڵەتەکان و گروپە میلیشیاکانەوە، ئیتر ئەمە ساتێکە لەئاستی جیهاندا کە تەنیا هەڵسەنگاندنی هەڵوەستەکان لێکناداتەوە، چونکە پێویستی بە پێناسەکردنەوەی چەمکی ئاسایشی ناوچەیی و نێودەوڵەتی و دەرچون لە قەیران و بارگرژی و جەنجاڵی هەیە!؟.

عوسمانی حاجی مارف